

ความทรงจำ **กับ**

ประวัติศาสตร์บาดแผล

กรณีการปราบปรามนองเลือด

๖ ตุลาคม ๑๙๗๖

The Traumatic Past

Story by Thongchai Winichakul

“...the ugliest Wednesday morning was beyond our anticipation that any human could do. Our morals kept our imagination in check. But reality was never kind. It remains incomprehensible to many minds.” Perhaps even that of the author himself. The passage is from ‘REMEMBERING/SILENCING THE TRAUMATIC PAST: THE AMBIVALENCE NARRATIVES OF THE OCTOBER 1976 MASSACRE IN BANGKOK’, a paper by Thongchai Winichakul, a young Thai Professor at the University of Wisconsin-Madison.

As a history scholar and a former student leader, Thongchai confesses that he had a hard time writing this paper. The introductory part of his paper clearly explains why. “Like many other traumatic and ugly incidents, the October 1976 massacre exposes the failure of history, at least until now, to be honest with the past. It stands outside the limits within which history can boast of its noble mission. It locates in the domain of reluctance and silence of Thai history, taunting all the episodes of the honorable national memory.... as a student leader who witnessed the killing, who was arrested on that Wednesday morning and imprisoned for two years. For this reason, I am indeed in the least appropriate position to write about it since I was part of the history; yet I am trying to be a historian of it. In spite of that, it needs to be written about much more for all sides. Like most who involved, I pledge no impartiality in discussion the matters of this remembering/silencing of the traumatic past. Indeed this paper is as much a scholarly research as a commemorative writing from recollections, personal knowledge and contacts, and my own reflection.”

ความเป็นจริงไม่เคยปราณีใคร จนกระทั่งบัดนี้ เหตุการณ์ในเช้าวันพุธ ที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ยังเป็นเรื่องยาก เกินเข้าใจในมโนธรรมของหลาย ๆ คน ใครบอกว่าภารกิจของความรู้ ประวัติศาสตร์คือการกอบกู้หรือฟื้นอดีต คือ การบันทึกอดีตที่เป็นความจริงทั้งหมด ? ถ้าเช่นนั้น ประวัติศาสตร์มีนัยจะทำอะไร ได้บ้างกับอดีตที่เป็นบาดแผลฝังลึกใน จิตวิญญาณของคนทั้งรุ่นและของชาติ ? ๒๐ ปีที่ผ่านมา การพูดถึง ๖ ตุลา ๑๙ ปรากฏเป็นพัก ๆ อย่างกระต่อนกระแต่น ไม่สามารถพูดถึงข้อเท็จจริงได้กระจำง ไม่สามารถวิเคราะห์ตีความให้ความหมาย ได้ลึกซึ้งตรงไปตรงมา ทำได้เพียงบ้าย- เบียงเลียงไปมา หรือเตือนความทรงจำ กัน ใครสงสัยใคร่ได้สวนความจริงเรื่อง ๖ ตุลา มักจะถูกตัดบทหรือดำเนินว่า เป็นการฟื้นฟูหาคะเข็บหรือกวนน้ำให้ขุ่น ข้อเขียนของอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ใน ต่างประเทศ กลับตรงไปตรงมาที่สุด จน เรามักอาศัยเป็นช่องทางที่จะพูดถึง ๖ ตุลาได้อย่างสะดวก มากกว่าจะศึกษาได้ สวนกันเองอย่างจริงจัง” (บวกกับการที่ท่านเป็นผู้ที่สาธารณชนให้ความเคารพ

และท่านไม่ใช่ฝ่ายซ้ายแต่อย่างใด)

การล้อมปราบฆาตกรรมโหดเมื่อ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ เหมือนกับเหตุการณ์อัปยศณ์อีกมากมายในโลก ที่เผยให้เห็นความล้มเหลวของความรู้ประวัติศาสตร์ซึ่งไม่สามารถซื้อสัตย์ต่ออดีตได้เต็มที่ อย่างอวดอ้าง เหตุการณ์อัปยศณ์อย่าง ๖ ตุลา ๑๙ อยู่พ้นขอบข่ายของภารกิจทรงคุณค่าที่คุณครูพร่ำสอนเราตั้งแต่เด็ก ๆ ไปสิงสถิตอยู่ในปริมณฑลของความล้มเหลว อิทธิพลอิทธิพล และความหลงลืมของประวัติศาสตร์ไทย” อดีตที่อาจไม่มีโอกาสกลายเป็นประวัติศาสตร์นี้เอง กลับคอยหลอกหลอนทำทลายอดีตสารพันอันน่าภูมิใจในประวัติศาสตร์แห่งชาติ เพื่อคอยชี้ให้เห็นว่า ประวัติศาสตร์แห่งชาติไม่กล้าพูดความจริง

บทความชิ้นนี้สำรวจปัจจัยและเหตุผลที่ทำให้เกิดการบ้ายเบี่ยง หรือปิดปากมิให้มีการพูดถึงเหตุการณ์ดังกล่าว เริ่มต้นที่เหตุผลทางการเมือง ซึ่งเพียงประการเดียวก็ชัดเจนพอแล้วว่า ทำไมจึงพูดความจริงตรงไปตรงมาไม่ได้ แต่บทความนี้เสนอให้พิจารณาความอิทธิพลอิทธิพลอีกหลายแง่ อันเนื่องมาจากความเจ็บปวดสิ้นหวัง ความรู้สึกผิด ละอายใจ ทั้งที่เกิดกับผู้มีส่วนร่วมในการสังหารโหด และผู้ที่เป็นเหยื่อในเช้าวันนั้น ประการสำคัญ คือความรู้และสำนึกมาตรฐานต่ออดีตของชาติ ประวัติศาสตร์ของไทยไม่สามารถยอมรับผนวกเอาอดีตอัปยศณ์อย่าง ๖ ตุลาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์แห่งชาติ จนกลายเป็นเหตุการณ์ที่ลืมไม่ได้ จำไม่ลง ความทรงจำต่อ ๖ ตุลา ยังคงกระทอนกระแทน ชัดแย้งต่อสู้อัน และคงไม่มีทางยุติง่าย ๆ การสร้างอนุสรณ์ใด ๆ จึงเป็นไปได้ยากเหลือเกิน แต่บทความนี้ก็อาจเป็นการบ้ายเบี่ยงไปอีกแบบ ด้วยเหตุผลทางการเมืองเช่นเดียวกัน บวกด้วยเหตุผลทางวิชาการอีกประการหนึ่ง กล่าวคือ ผู้เขียนมีส่วน

เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์วันนั้น เห็นการฆาตกรรมกับตาตนเอง และรอดชีวิตให้เขาจับในเช้าวันพรุ่งนี้พร้อมกับคนอื่น ๆ ผู้เขียนจึงไม่สมควรจะวิเคราะห์หรือตีความประวัติศาสตร์ครานั้น เพราะผู้ที่มีส่วนในเหตุการณ์ในอดีต ไม่ควรจะทำตัวเป็นนักประวัติศาสตร์ของเหตุการณ์นั้น ๆ เสียเอง ด้วยเหตุนี้ อย่างมากที่สุดที่ผู้เขียนพึงกระทำ คือ บันทึกสิ่งที่ตนพบเห็นในฐานะผู้อยู่ในเหตุการณ์ เมื่อจะศึกษาเกี่ยวกับ ๖ ตุลา ๑๙ จึงขอเลี่ยงไปพิจารณาความทรงจำต่อเหตุการณ์นั้น มิใช่วิเคราะห์ตีความเหตุการณ์ครานั้นในตัวเอง กระนั้นก็ดี ผู้เขียนไม่ขออวดอ้างตนว่าสามารถขจัดอคติใด ๆ ได้ ตรงกันข้าม ขอให้ผู้อ่านตระหนักในความเกี่ยวพันที่ผู้เขียนมีต่ออดีตที่เขียนถึง ผู้เขียนจงใจมองข้ามเส้นแบ่งระหว่างความเป็นนักประวัติศาสตร์ กับการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ เพราะความเป็นตัวของตัวเองในกรณีนี้คือเป็นทั้งสองอย่าง บทความชิ้นนี้จึงเป็นทั้งการศึกษาพิจารณาในเชิงวิชาการที่ไม่ค่อยคิดดิน และเป็นข้อเขียนจากความทรงจำ ความรู้สึกส่วนตัว และการย้อนพิจารณาอดีตในสายตาผู้เขียนไปพร้อม ๆ กัน

ประวัติศาสตร์บาดแผล (Traumatic Past)^๔

หลายปีก่อน คงเคยได้ยินคนพูดกันถึงวรรณกรรมบาดแผลของไทย หมายถึงเรื่องแต่งเกี่ยวกับโศกนาฏกรรมและความสูญเสียเนื่องมาจากเหตุการณ์เดือนตุลาคม ๒๕๑๖ และ ๒๕๑๙ และที่เกี่ยวข้องกับความล้มเหลวของฝ่ายก้าวหน้าและของขบวนการสังคมนิยมไทย วรรณกรรมบาดแผลอาจเป็นทางออกที่พอทำได้ ในภาวะที่ประวัติศาสตร์หรือความทรงจำต่ออดีตอันปวดร้าวไม่สามารถกลั่นออกมาเป็นคำพูดหรือข้อเขียนอย่างตรงไปตรงมาได้

ประวัติศาสตร์บาดแผลหมายถึงเหตุการณ์ที่กระทบกระทั่งอันอารมณ์และจิตใจอย่างลึกซึ้ง และยังคงส่งผลสะท้อนยาวนานต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง ต่อกลุ่มคนที่รับรู้หรือต่อสังคม มักเข้าใจกันว่า โศกนาฏกรรมทั้งหลายเป็นบาดแผลฝังลึก แต่เอาเข้าจริงก็ไม่จำเป็นเสมอไป โศกนาฏกรรมที่ได้รับการชำระสะสาง และทำให้กระจ่าง มักกลายเป็นความรู้บทเรียนจากอดีตให้แก่บุคคลหรือสังคม อาจเหลือความปวดร้าวฝังลึกอย่างจำกัด เฉพาะเหยื่อของโศกนาฏกรรม หรืออาจไม่เหลือเลยก็เป็นได้ สังคมสามารถพูดถึง จดจำได้เป็นปกติ ประวัติศาสตร์แห่งชาติโดยทั่วไปนิยมพร่ำสอนโศกนาฏกรรมแห่งชาติด้วยซ้ำไป เพราะสามารถปลุกเร้าความรักชาติ ยกย่องเชิดชูความเสียสละและวีรบุรุษของชาติ ได้ผลทางจิตใจดีกว่าวีรกรรมที่ไม่โศกเสียอีก

ประวัติศาสตร์บาดแผลในที่นี้หมายถึง อดีตที่ก่อความทุกข์ระทมเจ็บปวดต่อร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ แต่กลับไม่ได้รับการชำระสะสาง หรือไม่กระจ่างลงตัวในจิตใจของผู้ที่รับผลกระทบ โดยมากเป็นโศกนาฏกรรมที่นอกเหนือความคาดหมาย หรือเกินความสมเหตุสมผลจนอธิบายไม่ได้ เข้าใจได้ยากด้วยศีลธรรมและวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ บาดแผลเช่นนี้ต้องการคำอธิบาย การทำความเข้าใจอย่างมีเหตุผลโดยกระจ่างจนกว่าจะรู้สึกลงตัว จึงจะสามารถสมานแผลและทำให้ออดีตไม่คาราคาซัง รบกวนจิตใจอีกต่อไป แต่อดีตเช่นนี้ก็กลับมักก่อให้เกิดความทรงจำและคำอธิบายที่ขัดแย้งสับสน หรือก่อให้เกิดผลทางการเมืองที่ไม่พึงประสงค์ จึงยากที่จะทำให้ออดีตลงตัวไปในทางใดทางหนึ่ง ความอิทธิพลอิทธิพลเนื่องจากความสำนึกผิด ความละอายใจ และอาชญากรรมจึงมักจะถูกแขวนตั้งไม่จบลงง่าย ๆ

ประวัติศาสตร์บาดแผลที่เกิดขึ้นทั่ว

โลก มักจะผูกพันชีวิตของบุคคลเข้ากับชีวิตของสังคม อดีตเข้ากับปัจจุบัน และมีอิทธิพลอย่างมากต่อการหล่อหลอมอัตลักษณ์และความทรงจำของบุคคลและสังคม โศกนาฏกรรมอย่างการล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิว เหตุระเบิดปรมาณูในญี่ปุ่น การล้างเผ่าพันธุ์ในกัมพูชาและอื่น ๆ การกวาดล้างสังหารประชาชนในยุโรปตะวันออกภายใต้อิทธิพลลัทธิสตาลิน หรือที่เกิดขึ้นในละตินอเมริกา เกาหลีใต้ อินโดนีเซีย พม่า และจีน ล้วนแต่เป็นอดีตที่แต่ละสังคมและมนุษยชาติต้องกล้าเผชิญ ในหลาย ๆ แห่ง กรณีเหล่านี้ได้รับการหยิบยกขึ้นมาชำระสะสางอย่างเปิดเผย (เกาหลีใต้ อาร์เจนตินา ยุโรปตะวันออก) เพื่อให้เหยื่อของโศกนาฏกรรมนั้น ๆ สามารถเยียวยากับอดีตได้อย่างหนักแน่น และดำเนินชีวิตปัจจุบันได้อย่างเป็นปกติ ในหลาย ๆ แห่ง อดีตอันเจ็บปวดกลายเป็นประวัติศาสตร์ที่สังคมนั้น ๆ ยอมรับที่จะเรียนรู้

ทว่าแต่ละสังคมมีวิธีจัดการกับประวัติศาสตร์บาดแผลไปต่าง ๆ กัน ทำให้มีข้อสรุปเพื่อใช้ประโยชน์จากมัน ประวัติศาสตร์การล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวและกรณีระเบิดปรมาณู เป็นเรื่องของเหยื่อสงครามและความโหดร้ายที่มนุษย์กระทำต่อกันอย่างผิดมนุษย์ ประวัติศาสตร์แบบนี้ยิ่งช่วยส่งเสริมความเชื่อที่ชาวยิวมีต่ออดีตของตนเองมานานนับตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ประวัติศาสตร์แบบนี้ช่วยให้ญี่ปุ่นรำลึกถึงตนเองในฐานะเหยื่อสงคราม หลีกเลียงที่จะเผชิญความจริงว่าญี่ปุ่นเป็นผู้กระทำความโหดร้ายจีน เกาหลี และอีกหลายแห่งในเอเชียอย่างโหดเหี้ยมเช่นกัน” ประวัติศาสตร์อีกหลายประเทศในยุโรป เช่น ฝรั่งเศสและออสเตรีย เน้นการตกเป็นเหยื่อของลัทธินาซี และพยายามมองข้ามว่าสังคมของตนอดทนจนกว่าจะชนะ เช่น ประวัติศาสตร์ของเหยื่อในกรณี

เหล่านี้ กลับช่วยส่งเสริมชาตินิยมและกลบเกลื่อนความผิดในอดีตของตน ประวัติศาสตร์ไทยที่เน้นการตกเป็นเหยื่ออย่างการเสียดินแดน ก็กลบเกลื่อนการแผ่ขยายอำนาจของกรุงเทพฯ เข้าครอบครองดินแดนของประเทศราชเล็ก ๆ ตามชายขอบของสยามเก่า” ประวัติศาสตร์บาดแผลจึงสามารถกลายเป็นโศกนาฏกรรมที่เมื่อชำระสะสางแล้ว ก็กลับยิ่งส่งเสริมอุดมการณ์และอำนาจของรัฐเข้าไปอีกก็เป็นได้

แต่ประวัติศาสตร์บาดแผลที่ยังคงคาราคาซังและสามารถเปิดเผยในอดีตให้ได้เจ็บปวดกันอยู่เรื่อยๆ ก็มีมาก สงครามกลางเมืองในหลาย ๆ แห่งเป็นอดีตที่ยากจะชำระสะสาง และไม่ก่อให้เกิดความรักชาติใด ๆ มีแต่จะทำให้จิตวิญญาณของสังคมนั้น ๆ อักเสบขึ้นมาอีกหลาย ๆ สังคมจึงพยายามเลี่ยงไม่ยอมจดจำอดีตชนิดนั้น เช่น อินโดนีเซียกับการกวาดล้างปี ๑๙๖๕-๑๙๖๖ สงครามในคาบสมุทรบอลข่านต่อไปคงกลายเป็นอดีตที่ยากจะเผชิญเช่นกัน อาชญากรรมของรัฐที่กระทำต่อประชาชน อาจได้รับการชำระสะสางหรือกลบเกลื่อน ขึ้นอยู่กับความผันแปรทางการเมืองในที่นั้น ๆ รัฐและสังคมหนึ่ง ๆ จะยอมรับความผิดในอดีตหรือไม่ เผชิญกับอดีตชนิดนั้นหรือไม่ ชำระสะสางให้กลายเป็นความทรงจำของสังคมหรือไม่ ล้วนแต่เป็นดัชนีชี้ความเป็นประชาธิปไตยของสังคมนั้น ๆ” โดยมากประเทศต่าง ๆ ยอมทำเช่นนั้นต่อเมื่อระบอบการเมืองเก่าพังพาบลงไปแล้ว เช่นในเกาหลีใต้ ยุโรปตะวันออก และอาร์เจนตินา ส่วนรัฐที่ก่ออาชญากรรมและยังคงอำนาจอยู่ เช่น อินโดนีเซีย พม่า จีน ย่อมมองไม่เห็นอาชญากรรมของตนเอง

การล้อมสังหารเมื่อ ๖ ตุลา ๑๙ เป็นบาดแผลแน่นอน เป็นโศกนาฏกรรมที่ยังไม่ได้รับการชำระสะสาง แม้อุณหภูมิ

ใครบอกว่า การกิจ

ของความรู้ประวัติศาสตร์

คือการกอบกู้หรือฟื้นฟูอดีต

คือการบันทึกอดีต

ที่เป็นความจริงทั้งหมด ?

ถ้าเช่นนั้น ประวัติศาสตร์

มีน้ำยาทำอะไรได้บ้าง

กับอดีตที่เป็นแผลฝังลึก

ในจิตวิญญาณของคนทั้งรุ่น

และของชาติ ?

ว่าระบอบทหารจะถดถอยลงไปมากแล้วก็ตาม เป็นบาดแผลค้างคาในใจของบุคคล คนทั้งรุ่น และของสังคม การสมานแผลเยียวยาจิตใจด้วยการเผชิญหน้ากับอดีตอีกครั้ง พูดยกออกมา ทำให้กระจ่างดูเหมือนจะเป็นวิธีการแปลกประหลาดที่สังคมไทยไม่รู้จัก เราจัดการกับความผิดและความละอายใจด้วยความเจียมและ (อ้างว่า) ให้แต่ละคนชำระใจของตนเอง ยิ่งไปกว่านั้น การหลบเลี่ยงและสงบปากสงบคำยังช่วยให้ดูเหมือนว่าสังคมไทยยังคงสมานฉันท์กันได้อยู่ ความสามัคคีแบบหุบปากเหยื่อเป็นคุณค่าที่สังคมยกย่องต้องการ แม้จะต้องชดใช้ด้วยการเสียสละของบางคนก็ตาม โศกนาฏกรรม ความตาย ความเจ็บปวด และวิธีการที่สังคมหนึ่ง ๆ จัดการบาดแผลในอดีต จึงสะท้อนวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ได้อย่างดี

น้ำท่วมปากทางการเมือง

๒๐ ปีหลังการฆาตกรรมโหด เมฆหมอกของความเร้นลับว่าเกิดอะไรขึ้นในเช้าวันนั้นยังคงปกคลุมอยู่ แผนและการเตรียมกวาดล้างนักศึกษาคราวนั้นยังไม่เคยมีใครสะสาง ความทฤโหดของเหตุการณ์และรัฐบาลขวาดหลังจากนั้น ก็เพียงพอแล้วที่จะสยบมิให้ผู้คนคิดวิเคราะห์ หรือกล่าวขวัญอะไรกันมากนัก การเรียกร้องความสามัคคีในชาติในเวลาต่อมาหลังรัฐบาลขวาดถูกเขี่ยพ้นอำนาจก็มีผลสืบทอดความคลุมเครือเจียมบังเกี่ยวกับ ๖ ตุลา ๑๙ ต่อไปอีก ใครพยายามรื้อฟื้น จะถูกหาว่ากวนน้ำให้ขุ่นบ่อนทำลายความสามัคคีของคนในชาติความจริงเกี่ยวกับ ๖ ตุลา ๑๙ จึงยังคงเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่สุดเรื่องหนึ่งต่อความมั่นคงของชาติไทย แม้จะมีเรื่องอื้อฉาวออกมาเป็นครั้งคราวเกี่ยวกับผู้มีส่วนในแผนการและฆาตกรรมคราวนั้น แต่จนแล้วจนรอด เมฆหมอกไม่เคยจาง

หายไปไหน

สาเหตุที่ชัดเจนของภาวะพูดได้ไม่เต็มปาก คือความจริงที่ว่า คนที่อยู่ในอำนาจ เคยมีอำนาจ หรือผู้ที่เป็นที่เคารพนับถืออย่างสูงส่ง หลายคนในสังคมไทยในเวลานั้นหรือจนถึงทุกวันนี้ มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง โดยอ้อม หรือมีส่วนรู้เห็นกับอาชญากรรมคราวนั้น พิจารณาเฉพาะกรณีจอมพล ถนอม กิตติขจร เดินทางกลับประเทศไทยเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๑๙ ก็มีผู้คนมากมายเกี่ยวพันด้วยการเมืองไทยอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ ผู้มีอำนาจเหล่านั้นจึงย่อมต้องสมานฉันท์กันกลบเกลื่อนอาชญากรรมเมื่อ ๒๐ ปีก่อนต่อไป

อันที่จริงไม่อยากเลยที่จะสืบหาว่าใครบ้างที่น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้อง เพียงแต่เปิดหน้าหนังสือพิมพ์รายวันฉบับต่าง ๆ ในเวลานั้นเอามาเรียงลำดับ นับจากวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๑๙ จนถึงเดือนตุลาคม ๒๕๑๙^๑ โดยไม่ต้องวิเคราะห์ที่สืบสวนอะไรเลย ก็จะได้ข้อมูลน่าสนใจมากมาย

จะขอยกตัวอย่างปริศนาเพียงบางประเด็นใหญ่ ๆ เท่านั้น จอมพลถนอม บวชเนตรกลับเข้าประเทศไทย วิงวอนสาธารณชนว่าท่านจะเข้ามาเยี่ยมบิดาซึ่งกำลังจะถึงแก่กรรม การกลับเข้ามาเป็นเรื่องส่วนตัว ไม่ใช่การเมือง บิดาของจอมพลถนอมเสียชีวิตหลังจากนั้น ๑๐ ปี ในขณะที่พระถนอมสลัดผ้าเหลืองเมื่อสิ้นปี ๒๕๑๙ หรือ ๓ เดือนหลังการกวาดล้างนักศึกษา ๒๐ ปีให้หลังจะเหลือใครยอมเชื่อว่าจอมพลถนอมกลับเข้ามาเพราะศรัทธาในศาสนา หรือเป็นเรื่องส่วนตัวเพื่อเยี่ยมบิดาจริง แผนการที่นำไปสู่การสังหารผู้คนนับร้อยเป็นมาอย่างไร ใครเกี่ยวข้องในแผนการนี้บ้าง? คงยากจะยอมรับว่า บังเอิญนักยักษ์ ๒ ตัวที่ถูกยิงร่วงด้วยกระสุนนัดเดียว (จอม-

พลถนอมเดินทางเข้าประเทศ) คือรัฐบาลพลเรือนจากการเลือกตั้งและขบวนการศึกษา

พระถนอมบวชและพำนักที่วัดบวรนิเวศฯ การเตรียมการและการอารักขาเป็นไปอย่างพร้อมเพรียง มีผู้คนแวะไปเยี่ยมเยียนจนเป็นข่าวมากมายนักการศาสนาสร้างข่าวในทำนองว่า นักศึกษาฝ่ายซ้ายจะทำลายศาสนา

เหตุการณ์เฉพาะที่นำไปสู่การนองเลือดคือภาพที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ดาวสยาม กล่าวหาว่านักศึกษาคูห่มั่นองครักษ์ทายาท จนปานนี้ก็ยังไม่กระจ่างว่า ภาพดังกล่าวโผล่มาจากไหน เป็น “วิบากกรรมของแผ่นดิน” ที่นักศึกษาผู้แสดงละครถ่ายภาพออกมาแล้วมีใบหน้าละม้ายองครักษ์ทายาท หรือเป็นการแต่งภาพแต่งฟิล์มดั่งที่กล่าวขวัญกัน หากเป็นประการหลังตามที่หลายคนรวมทั้ง ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เคยกล่าวต่อสาธารณชนก่อนการเลือกตั้งปี ๒๕๒๒^๒ ใครเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลวิธีอุบายที่ซึ่งคร่าชีวิตคนนับร้อย? ยิ่งไปกว่านั้น หากเปิดโอกาสให้นักศึกษาชี้แจง หรือแก้ต่างตามกระบวนการยุติธรรม แผนดังกล่าวย่อมล้มเหลวและอาจกลับมีผลกระทบกระเทือนต่อสถาบันต่าง ๆ อย่างที่ไม่ควรจะเกิด ใครบ้างมีส่วนเกี่ยวข้องกับการ “ทิ้งไฟไปสุดท้าย” ที่อันตรายเช่นนี้?

จากนั้น ใครเป็นผู้ก่อการจุดเพลิงความแค้นด้วยภาพในหนังสือพิมพ์ดาวสยามและการนัดชุมนุมลูกเสือชาวบ้านในวันรุ่งขึ้น ใครสั่งให้ลงมือปฏิบัติการตั้งแต่กลางดึก แทนที่จะให้เวลานักศึกษาจนถึงบ่ายวันที่ ๖ ตุลาคม ตามที่ประกาศเมื่อเย็นวันที่ ๕ ตุลาคม ใครสั่งให้หน่วยตำรวจพลร่มและตำรวจตระเวนชายแดนเคลื่อนกำลังออกจากปรางบุรีพร้อมอาวุธหนักตั้งแต่ ๐๒.๐๐ น.^๓ เพื่อให้ถึงกรุงเทพฯ พอตีลงมือปฏิบัติการ

คอนรุ่มสาาง ? ทำไมจึงต้องใช้ตำรวจ
ตระเวนชายแดน ? ตำรวจที่เข้าร่วม
ปฏิบัติการในเช้าวันนั้นมักกล่าวเสมอว่า
ในหมู่ตำรวจเองก็สับสนอลหม่าน สิ่งให้
หยุดยั้งไม่ค่อยได้ผล หรือเป็นเพราะว่า
กำลังตำรวจในวันนั้นเกี่ยวข้องกับแผน
การล้อมปราบไม่เท่ากัน ?

จากข้อเขียนของนายสุรินทร์ มาศ-
ดิตถ์ รัฐมนตรีคนหนึ่งในรัฐบาล ม.ร.ว.
เสนีย์ ปราโมช ระบุว่า มีการร้องให้พร้อม
รายงานเท็จในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า
นักศึกษายิงตำรวจเสียชีวิตมากมาย มีการ
ขัดขวางมิให้รัฐบาลประกาศภาวะฉุกเฉิน
เพื่อให้การชุมนุมลูกเสือชาวบ้านดำเนินไป
โดยสะดวก และมีผู้เสนอว่าเป็นโอกาสดี
ที่จะกวาดล้างกำจัดนักศึกษา อธิปไตยกรม
ตำรวจในเวลานั้นกลับรายงานขัดแย้งกัน
หรือกลับไม่ทราบสิ่งที่นายตำรวจอีกนาย
นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี^{๕๕} ใครมีบทบาท
อย่างไร หรือเกิดอะไรขึ้นในคณะรัฐ-
บาลขณะนั้น อำนาจยังอยู่ที่รัฐบาลสัก
เท่าไร ใครอยู่เบื้องหลังการชุมนุมลูกเสือ
ชาวบ้านบ้ายวันนั้น ซึ่งมีเป้าหมายเล่น
งานนักการเมืองที่ถูกหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์

ทั้งหมดนี้ใครบ้างวางแผน ก่อการ
สมรู้ร่วมคิด เอาหูไปนาเอาตาไปไร่ สนับสนุน
ทางอ้อม ให้ท้าย เปิดไฟเขียว หรือ
ฉวยโอกาสในท้ายที่สุด

ในทางตรงข้าม มีการกล่าวกันว่า
พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย
(พคท.) ก็มีแผนการและความคาดหวัง
ของตนด้วย คือ รอโอกาสให้เกิดการ
ปราบปรามซึ่งจะผลักดันนักศึกษาฝ่าย
ซ้ายเข้าสู่อ้อมอกของ พคท. ก่อน ๖
ตุลาคมไม่นานนัก ภายในขบวนการนักศึกษา
เริ่มมีการอบรมบ่มเพาะทางความคิด ให้
เข้าใจยอมรับการต่อสู้ด้วยอาวุธในชนบท
ของ พคท. หรือถึงกับเห็นว่าเป็นวิธีที่
ถูกต้องที่สุดเพื่อสร้างสังคมใหม่ ดังนั้น
จึงมีผู้สงสัยว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์อย่าง ๖

ตุลา ๑๙ ขึ้น ผู้นำนักศึกษาบางคนมี
ส่วนร่วมทำให้เกิดการเผชิญหน้าแทนที่จะ
สลายการชุมนุม หวังให้การสูญเสีย
จำนวนหนึ่งเป็นแรงกระตุ้นให้นักศึกษา
อีกมากเข้าสู่ชนบทหรือกลายเป็นผู้สนับสนุน
พคท. อยู่ในเมือง^{๕๖}

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ ๖
ตุลา ๑๙ ไม่เคยขาดแคลน และยังสามารถ
ค้นคว้าหาได้อยู่ เพราะเหตุการณ์
มิได้นานเกินไปนัก แต่ความเจ็บหรือ
การหลบเลี่ยง หรือเหตุที่ไม่มีการทำให้
กระจ่างเพราะภาวะน้ำท่วมปาก เพราะ
การซื่อสัตย์ต่อความจริงอาจก่อให้เกิดผล
กระทบเกินคาดต่อบุคคลและสถาบันทาง
การเมืองและสังคม ประวัติศาสตร์ที่ซื่อ-
สัตย์ต่ออดีตอาจนำไปสู่วิกฤตศรัทธาต่อ
บุคคลและสถาบันทางการเมืองในระบบ
ปัจจุบัน

ประวัติศาสตร์บาดแผลเมื่อปี
๒๕๑๙ จึงถูกปล่อยทิ้งไว้ในภาวะกลืนไม่
เข้าคายไม่ออก คาราคาซังระหว่างรู้กับ
ไม่รู้ จำกับลืม พูดถึงอยู่เสมอแต่พูด
ถึงมากไม่ได้ เป็นอดีตที่ถูกน้ำท่วมปาก
เป็นความรู้ประวัติศาสตร์ที่ชำระสะสาง
ไม่ได้ในสภาพทางการเมืองแบบนี้

ความอิหฺลัทธิเหฺลือของ

ผู้กระทำ : จากปรีดา

ปราโมทย์สู่ความอดสู

บ้ายวันที่ ๖ ตุลา ๒๕๑๙ สถานี
วิทยุยานเกราะซึ่งเป็นศูนย์การโฆษณา
ปลุกกระดมของฝ่ายขวา ทำการสัมภาษณ์
ตำรวจที่เข้าร่วมปฏิบัติการในตอนเช้า
หนึ่งในผู้ออกอากาศคือ พ.ต.ท. (ยศใน
ขณะนั้น) สล้าง บุนนาค ตำรวจจากกอง
ปราบฯ พ.ต.ท. สล้างกับผู้ดำเนินราย-
การตอนนั้น (เข้าใจว่าคือ ดร. อุทิศ นาค-
สวัสดิ์) ผลัดกันเล่าผลัดกันเสริมถึงความ
ร่วมแรงร่วมใจไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อยของ
บรรดาเจ้าหน้าที่ตำรวจ ประชาชน ผู้นำ

อาหารมาสนับสนุน อาจารย์ธรรมศาสตร์
ที่กระตือรือร้นจะไปเป็นพยานให้ตำรวจ
โดยไม่พะวงกับการแต่งหน้าทาปาก
ตลอดจนคนในบ้านของ ม.ร.ว. เสนีย์
ปราโมช ที่อดรนทนไม่ไหวขอให้ตำรวจ
จัดการนักศึกษาโดยเร็ว ปฏิบัติการสังหาร
โหดได้รับการเล่าขานราวกับเป็นวีรกรรม
ที่น่าภาคภูมิใจ ทั้งยังกล่าวเสียดสีว่า นัก-
ศึกษาที่ถูกทรมานพูดไม่ออกเป็นญวน จึง
พูดไทยไม่ได้^{๕๗} การเล่าถึงเหตุการณ์ที่
เกิดขึ้นอยู่ในอารมณ์ปรีดาปราโมทย์
เพราะในสายตาของผู้ปราบปรามในเวลานั้น
การนองเลือดที่ธรรมศาสตร์เป็น
ชัยชนะ มิใช่โศกนาฏกรรม

โรคหวาดกลัวคอมมิวนิสต์บวกกับ
ความลำพองในชัยชนะ ทำให้ทั้งผู้ออก
อากาศและผู้สนับสนุนตามืดมัว ใจดำ
อำมหิต และทำลายความเป็นมนุษย์ของ
ตนเองพอ ๆ กับที่เพียรทำลายนักศึกษา
ฝ่ายซ้ายไม่ให้เป็นมนุษย์มาตลอดทั้งปี
ความปรีดาปราโมทย์เช่นนั้นจึงเป็นเรื่อง
น่าอดสู

ตลอดช่วงสองสามปีนับจากเช้าวัน
นั้น เหยื่อของการปราบปรามยังคงเป็น
ผู้ร้ายหนักเข้าไปอีก พวกเขาเป็นคอม-
มิวนิสต์ กบฏ ผู้ก่อการจลาจล ศัตรูของ
ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อันเป็นเสา
หลักของความเป็นไทย ในทางกฎหมาย
พวกเขาเป็นอาชญากรผู้สังหารตำรวจด้วย
อาวุธหนัก แม้ว่าจะพบหลักฐานเพียงปืน
พกขนาดเบาไม่กี่กระบอก และแม้ว่าพวก
เขาจะเป็นฝ่ายสูญเสียถึง ๔๓ คน (ตัว
เลขทางการ) ในขณะที่ตำรวจเสียชีวิต
เพียง ๒ นายก็ตาม (อันที่จริงตำรวจ
เสียชีวิตในเหตุการณ์เพียงคนเดียว อีก
คนหนึ่งถูกกระสุนและเสียชีวิตในวันที่ ๗
ตุลาคม ไม่ปรากฏข้อมูลว่าเกิดอะไร
ขึ้น)^{๕๘} ทางราชการเรียกเหยื่อของเหตุ-
การณ์ ๖ ตุลาว่า “ผู้ก่อการจลาจล” หรือ
“ผู้หลงผิด” ตลอดเวลา

พวกเขาเป็นทั้งเหยื่อและอาชญา-

กร

แต่สังคมกล่าวขวัญถึง ๖ ตุลา ๑๙ ในลักษณะที่เปลี่ยนไปที่ละน้อย สังเกตได้จากสองกรณีสำคัญ คือ คดี ๖ ตุลา และกรณี พล.ต. จำลอง ศรีเมือง ถูกสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับ ๖ ตุลา

ในคดี ๖ ตุลา นักศึกษา ๑๘ คนถูกจับขึ้นศาลทหาร (อีก ๑ คนขึ้นศาลพลเรือน) ด้วยข้อกล่าวหาจกรรจ์ว่า ก่ออาชญากรรมต่อแผ่นดิน ทั้งกบฏและฆ่าเจ้าพนักงาน รวมถึงผู้ต้องหา ๗ คนถูกฟ้องฐานกระทำการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพด้วย^{๕๕} แต่การพิจารณาคดีระหว่างปี ๒๕๒๐-๒๕๒๑ กลับกลายเป็นโอกาสที่ฝ่ายนักศึกษาสามารถแสดงออกต่อสาธารณะว่าตนเป็นเหยื่อของการสังหารโหดโดยกลไกของรัฐ เขตทหารที่ใช้เป็นสถานที่พิจารณาคดีกลับกลายเป็นเวทีของข้อมูลและความจริงทั้งต่อสังคมไทยและเป็นหน้าต่างสื่อสารกับต่างประเทศอย่างชอบธรรม ยิ่งคดีดำเนินไป จำเลยในคดี ๖ ตุลา ก็ยิ่งกลายเป็นเพียงผู้ถูกกล่าวหาจริงแกล้งอย่างไม่ชอบธรรม มีหน้าซ้ำกลับยังเป็นอันตรายทางการเมืองต่อรัฐและผู้มีส่วนในการปราบปรามมากเข้าทุกที

หลังการรัฐประหารล้มรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร บรรยากาศทางการเมืองผ่อนคลายลงบ้าง เสียงเรียกร้องให้มี การนิรโทษกรรมแก่ผู้ต้องหาคดี ๖ ตุลา กลับดังขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยเหตุผลเพื่อความสามัคคีรวมขอมของคนในชาติ วาทกรรมหรือลักษณะที่ผู้คนกล่าวถึง ๖ ตุลา เปลี่ยนแปลงไป เรื่องราวข้อเท็จจริงจำนวนหนึ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์เริ่มได้รับการเปิดเผยทางหน้าหนังสือพิมพ์ ในที่สุดรัฐบาล พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ จึงผลักดันกฎหมายนิรโทษกรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ๖ ตุลา ๑๙ ออกมาเมื่อกลางเดือนกันยายน ๒๕๒๑ โดยให้เหตุผลเพื่อความสามัคคีภายในชาติ

ผลรูปธรรมเฉพาะหน้าคือการปล่อยตัวผู้ต้องหาในคดี ๖ ตุลาทั้งหมด ในหลักการเหตุผลของพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมก็ยังคงเขียนในทำนองว่า นักศึกษาเป็นฝ่ายกระทำผิด เพียงแต่ถูกคุมขังมานานพอแล้ว^{๕๖} ภายหลังการปล่อยตัว พล.อ. เกรียงศักดิ์ยังคงกล่าวเตือนอีกว่า “อย่าทำผิดซ้ำอีก”^{๕๗} วาทกรรมของฝ่ายนักศึกษาที่สุธรรม แสงประทุม ผู้นำในขณะนั้นและผู้ถูกกล่าวหาหมายเลข ๑ เสนอย้อนศรีก็คือ “เราคือผู้บริสุทธิ์” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเชิงตอบโต้ในทางประวัติศาสตร์อย่างมาก เพราะเป็นการปฏิเสธความพยายามของรัฐที่จะโยนความผิดมาให้เหยื่อ มีการกล่าววิจารณ์กันพอสมควรว่า ผู้ได้รับประโยชน์จากการนิรโทษกรรมที่แท้จริงคือ กลไกรัฐและฝ่ายปราบปรามสังหารโหดเข้าวันนั้นต่างหาก

จะอย่างไรก็ตาม นักศึกษามีใช้อาชญากรรมและมีใช้ศรัทธาของชาติอีกต่อไป แต่ทว่าการโหยหาความสามัคคีสมานฉันท์กลับมีผลด้านตรงข้ามด้วย นั่นคือ สยบความสงสัยต้องการไต่สวนหาความจริง การจัดงานรับขวัญผู้ออกจากคุก ถูกรัฐบาลปราบและแทรกแซงมายังมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อให้ดังไปเสีย เพราะความสามัคคีสมานฉันท์จะเกิดได้ต่อเมื่อช่วยกันเงียบ อย่าพูดกันให้มากไปกว่านั้น^{๕๘} ความสามัคคีสมานฉันท์เกิดขึ้นได้ด้วยการกลบเกลื่อนข้อเท็จจริงและหลีกเลี่ยงความจริงเสีย อดีตควรถูกหมกไว้ในความเงียบ ประวัติศาสตร์ไม่ควรทำหน้าที่ของมันในเรื่องนี้

กรณี พล.ต. จำลอง ศรีเมือง ตกเป็นเป้าการโจมตีว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับฝ่ายปราบปรามเมื่อ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ นั้น ความอื้อฉาวเริ่มจากลูกพรรคของ พล.ต. จำลองเองที่พยายามโฆษณาสรรพคุณทางการเมืองก่อนการเลือกตั้งปี ๒๕๓๑ ว่ามีเกียรติประวัติมาโชกโชก นับ

แต่มีส่วนร่วมทั้ง “ชมรมแม่บ้าน” ซึ่งเป็นกลุ่มฝ่ายขวาที่ขยันขันแข็ง มาจนถึง ๖ ตุลา ๑๙ ผลงานที่สำคัญคือ การชุมนุมลูกเสือชาวบ้านเมื่อ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ และเดินขบวนไปยังทำเนียบรัฐบาล เรียกร้องให้ปลดรัฐมนตรีคอมมิวนิสต์ออกจากคณะรัฐมนตรี ในเรื่องเล่าถึงเกียรติประวัตินั้นเอง กลับพาดพิงถึง พล.ต. จำลองว่ามีบทบาทสำคัญในการชุมนุมด้วย โดยปลอมตัวเข้าไปคอยชี้แนะผู้ปราศรัย^{๕๙}

หากเกียรติประวัตินี้มาเล่าขานสัก ๑๒ ปีก่อนหน้านั้น ทั้งผู้เล่าและผู้ฟัง พล.ต. จำลองอาจได้รับเสียงปรบมือและไม่มีการฉ้อฉลตามมาแต่อย่างใด เพราะสาธารณชนอาจยอมรับว่าเป็นเกียรติประวัติ ผู้ที่ไม่เห็นด้วยคงทำได้เพียงรับรู้อยู่เงียบ ๆ แต่ทว่า ณ พ.ศ. ๒๕๓๑ การเล่าขานถึงปี ๒๕๑๙ ในฐานะส่วนหนึ่งของฝ่ายปราบปราม กลับกลายเป็นอดีตที่น่ารังเกียจไปเสียแล้ว

พล.ต. จำลองตอบความสงสัยด้วยการบายเบี่ยงเสียงไปเสียงมา ในคราวนั้นนักการเมืองบางคนก็ถูกนักข่าวถามถึงบทบาทเมื่อ ๖ ตุลา ๑๙ เช่น นายสมัคร สุนทรเวช และ พล.อ. ชาดิชาย ชุณหะวัณ ทุกรายตอบตรงกันหมดว่าตนไม่ได้เจียดไปใกล้ธรรมศาสตร์เลยในเช้าวันนั้น^{๖๐} ทว่านายสมัครไม่เอ่ยถึงบทบาทของตนในขบวนฝ่ายขวา พล.อ. ชาดิชายไม่เอ่ยถึงบทบาทของตนในการชุมนุมลูกเสือชาวบ้านวันนั้นและในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ส่วน พล.ต. จำลองยอมรับเพราะจำแนกด้วยหลักฐานว่าตนเข้าร่วมชุมนุมกับกลุ่มฝ่ายขวาและลูกเสือชาวบ้านเพื่อเดินขบวนไปทำเนียบรัฐบาล แต่ถกเถียงว่าตนไปในฐานะชาวบ้านผู้สนใจการเมืองคนหนึ่งเท่านั้น ไม่มีบทบาทใด ๆ และการชุมนุมของลูกเสือชาวบ้านที่ลานพระบรมรูปทรงม้าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการล้อมฆ่านักศึกษาใน

เข้าวันเดียวกันแต่อย่างใด^๕ ในกรณีเดียวกันนั้น นักศึกษาพยายามผลักดันให้มีการเปิดเผยข้อเท็จจริง แต่ถูกโจมตีว่ากำลังปั่นฝอยหาตะเข็บ และตกเป็นเครื่องมือของนักการเมืองฝ่ายต่าง ๆ ที่นำเรื่องนี้มาโจมตีกัน

ไม่ว่าท่านเหล่านั้นจะเกี่ยวข้องโดยตรง โดยอ้อม มากน้อย หรือไม่เกี่ยวข้องก็ตาม กรณีที่เกิดขึ้นกลับบ่งบอกว่าทัศนคติและการกล่าวถึง ๖ ตุลา ๑๙ พลิกผันไปจากสิบปีก่อนหน้านั้นอย่างมาก แทนที่จะเป็นความสำเร็จให้ปรีดาปราโมทย์อย่าง พ.ต.ท. สล้างเมื่อบ่ายวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ กลับกลายเป็นชนกทางการเมืองที่พยายามปิดให้พันตัวเป็นพัลวัน ณ พ.ศ. ๒๕๓๑ การมีส่วนเกี่ยวข้องกับฝ่ายปราบปรามเป็นเรื่องอภัยศนาอดสู การล้อมปราบ ๖ ตุลาเป็นเรื่องอภัยศนาอดสู มิใช่ชัยชนะ มิใช่วีรกรรม^๖ เขี่ยกับอาชญากรไม่ปะปนกันอีกต่อไป อย่างน้อยสติสัมปชัญญะและหิริโอตตปตะก็กลับคืนสู่สังคมไทยในระดับหนึ่ง

เดือนตุลาคม ๒๕๓๗ พ.ต.อ. มนต์ สัตยารักษ์ นายตำรวจนักเขียนชื่อดัง เขียนรำลึกถึง ๖ ตุลา ๑๙ โดยเล่าสิ่งที่ตนประสบพบเห็นในวันนั้นในฐานะตำรวจฝ่ายปราบปราม เรื่อง ๖ ตุลาของ พ.ต.อ. มนต์ ไม่หลงเหลือความปรีดาปราโมทย์ของฝ่ายปราบปรามอยู่เลย ตรงกันข้าม เป็นเรื่องของนายตำรวจที่ไม่เห็นด้วยกับการปราบปราม ผู้รู้ความจริงว่านักศึกษาไม่มีอาวุธร้ายแรงใด ๆ พยายามขัดขวางการทำร้ายนักศึกษาจนตนเองเกือบถูกปลิดชีวิตไปด้วย ผู้เศร้าสลดหดหู่กับโศกนาฏกรรมและพยายามทำดีที่สุดต่อนักศึกษาในฐานะเพื่อนมนุษย์และคนไทยด้วยกัน ผู้ตกเป็นเป้าของการกล่าวร้ายว่าเอียงซ้ายเช่นกัน และผู้ไม่ชอบคอมมิวนิสต์แต่เกลียดฟาสซิสต์ยิ่งกว่า^๗

สิ่งที่น่าสนใจไม่ใช่ปัญหาว่า พ.ต.อ. มนต์เป็นเช่นนั้นจริง ๆ หรือหลอกลวงผู้อ่านของท่าน ผู้เขียนยินดีจะเชื่อว่า พ.ต.อ. มนต์กล่าวความสัตย์ทั้งหมดอย่างไม่มีข้อระวังสงสัย ประเด็นอยู่ตรงที่ว่า ณ พ.ศ. ๒๕๓๗ เรื่อง ๖ ตุลา ๑๙ ในสายตาตำรวจที่สามารถพิมพ์ได้อย่างสง่าผ่าเผยไม่ตกเป็นเรื่องอื้อฉาว ต้องเป็นเรื่องของตำรวจอย่าง พ.ต.อ. มนต์ หากเรื่องนี้เปิดเผยเมื่อ ๑๘ ปีก่อนหน้านั้น พ.ต.อ. มนต์คงตกเป็นเหยื่ออีกรายอย่างไม่ต้องสงสัย แต่อาจช่วยให้อดีตไม่ถูกปกคลุมด้วยความเงิบอย่างที่เกิดขึ้น อาจเป็นความหวังให้เหยื่อทั้งหลายได้พอมีความหวังขึ้นได้บ้าง ในทางกลับกันเรื่องเล่าแบบปรีดาปราโมทย์ของฝ่ายปราบปรามคงไม่สามารถออกอากาศได้ง่าย ๆ อีกต่อไป เรื่อง ๖ ตุลาของนายตำรวจ ๒ นายเป็นตัวแทนของความอิหฺลัทธิเหลือของฝ่ายปราบปรามต่อ ๖ ตุลา ๒๕๑๙ ตามที่คลี่คลายมา ๒๐ ปี ภาวะแวดล้อมทางการเมืองมีผลให้เรื่องแต่ละแบบสามารถพูดได้หรือไม่ได้ ณ เวลาที่ต่างกัน

เวลาเปลี่ยนความทรงจำ และเปลี่ยนประวัติศาสตร์ด้วย ความรู้สึกผิดหรือความละอายอดสูมักเกิดขึ้นเมื่อปัจเจกบุคคลมองย้อนไปในอดีตของตน กล่าวอีกอย่างก็คือ เกิดขึ้นเมื่ออาศัยปัจจุบันย้อนกลับไปสะท้อนดูอดีต ผู้มีส่วนในการปราบปรามเมื่อปี ๒๕๑๙ อยู่ในภาวะกลัวคอมมิวนิสต์ขึ้นสมอง สมมุติว่าโลกคอมมิวนิสต์ไม่พังพาบ สมมุติว่ารัฐบาลไม่เปลี่ยนนโยบายเป็นการเมืองนำการทหาร ป่านนี้โรคกลัวคอมมิวนิสต์คงจะยังระบาดหนักอยู่ ความปรีดาปราโมทย์ก็อาจจะคงอยู่ เขี่ยเมื่อ ๖ ตุลา ก็อาจยังคงเป็นอาชญากรอยู่ ครั้นมองย้อนจากปี ๒๕๓๙ กลับไปพิจารณาปี ๒๕๑๙ โรคกลัวคอมมิวนิสต์ขนาดนั้นกลับเป็นเรื่องเศร้าที่ไม่น่าจะเป็นไปได้

๖ ตุลา ๑๙

ดูเหมือนจะเป็นอดีต

ที่ตัดเข้ารูปเข้ารอย

ลงร่องปล่องขึ้น

กับใครไม่ได้ทั้งสิ้น

ลำพัง ๑๔ ตุลา ๑๖

และพฤษภา ๓๕

ก็คงสถิตอยู่ชายขอบ

ของประวัติศาสตร์ไทย

ไปได้เรื่อย ๆ

ดูเหมือน ๖ ตุลา ๑๙

จะมีแต่เปิดเผย

ด้านที่ประวัติศาสตร์

ต้องการปกปิด

เปิดเผยลักษณะสังคมไทย

ที่เราโกหกตัวเองกันมาตลอด

ฝ่ายปราบปรามเมื่อ ๖ ตุลา ๑๙ ก็เป็น นักโทษของกาลเวลาเช่นกัน อาชญากร ก็เป็นเหยื่อของการกระทำของตนเองในอดีตเช่นกัน

อดีตอิทธิพลอิทธิพล ของผู้ถูกกระทำ : จากเคียดแค้นสู่เศร้าเสียใจ

ความอิทธิพลอิทธิพลที่เกิดขึ้นกับอดีต นักศึกษาฝ่ายซ้าย ยิ่งซับซ้อนและอธิบาย ลำบากกว่า ความเจ็บปวดซ้ำเติมด้วยความสิ้นหวังบดขยี้ความภาคภูมิใจ มั่นใจ หรือความชอบธรรมใด ๆ ที่พวกเขามีต่ออดีตของตน เมื่อปราศจากอดีตที่ตนเห็นคุณค่า ความทุกข์ระทมในอดีตจึงกลายเป็นปีศาจหลอกหลอนปัจจุบัน ความรับผิดชอบทางศีลธรรมต่ออดีตจึงเฝ้าเวียนมาหาและยากจะสลัดให้หลุด ความทรงจำเจ็บปวดกลับฝังในยากจะบรรยายออกมา

หลังวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ นักศึกษาไม่น้อยกว่า ๓,๐๐๐ คนเข้าร่วมกับ พคท. ในป่าเขาชนบท ทั้ง ๆ ที่ส่วนใหญ่ มิใช่ผู้นิยม พคท. หรือสังคมนิยมมาก่อน แต่อย่างไร ผู้ที่พึงพอใจแนวคิดสังคมนิยมและ พคท. ก็ได้รู้จัก พคท. ในชนบทมากกว่าจินตนาการที่ตนสร้างเอาเองจากคำโฆษณาของ พคท. การล้อมสังหารอย่างหืดโหดและการตามกวาดล้างหลังเหตุการณ์ ผลักไสนักศึกษาเหล่านั้นไปสู่ข้อสรุปว่า การต่อสู้ของประชาชนตามวิถีทางรัฐสภาไม่ใช่ทางไปสู่ประชาธิปไตยของประชาชน ซึ่งตรงกับที่ พคท. โฆษณามาตลอด ทั้งเป็นบทเรียนที่ได้มาอย่างขมขื่นเจ็บปวดและเคียดแค้น หลายคนเข้าร่วมกับ พคท. มิใช่ด้วยอุดมคติเท่ากับเพื่อความปลอดภัยและเพื่อแก้แค้นแทนเพื่อนที่สูญเสียชีวิตในกรณีของเลือด ๖ ตุลา คือ

“วีรชน” ผู้ถูกมองเพื่ออนาคตของการปฏิวัติอย่างไม่ต้องสงสัย ผู้นำนักศึกษาคนแล้วคนเล่าออกประกาศทางสถานีวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทยของ พคท. จับอาวุธสู้รบชำระหนี้เลือดให้แก่ วีรชน ๖ ตุลา โจมตีประณามรัฐบาล ผู้มีอำนาจ และบุคคลสำคัญของสังคมไทย หลายคนมีส่วนร่วมทำอาชญากรรมที่ธรรมศาสตร์ การแก้แค้นกับการปฏิวัติเป็นเรื่องเดียวกัน ดังท่อนหนึ่งของเพลง “จากลานโพถึงภูพาน” ที่รู้จักกันดี

“จักแก้แค้นแทนสหายคนกล้า
จักต่อสู้เพื่อประชาไปตลอดกาล
จักสร้างสรรค์สังคมแห่งอุดมการณ์
อีกไม่นานจะเอาธงแดงปักกลางนคร”

หลายชีวิตสู้รบจนสูญเสียชีวิตไป สงครามปฏิวัติตามรอย “วีรชน” ๖ ตุลา ไปในที่สุด

สมมุติว่า พคท. ชนะสงครามปฏิวัติ และ “สังคมแห่งอุดมการณ์” ได้เริ่มต้นจริง ผู้สูญเสียชีวิตเมื่อ ๖ ตุลา คงได้รับการยกย่องเชิดชูให้เป็น “วีรชน ๖ ตุลา” คงได้กล่าวกันว่าวีรกรรมของพวกเขามีคุณูปการต่อเยาวชนปฏิวัติยิ่งเสียกว่า วีรชน ๑๔ ตุลา เพราะ ๖ ตุลา ๑๙ คือ จุดหักเหสำคัญที่นำพานักศึกษาสู่สังหารกรรมและการปฏิวัติในที่สุด ในขณะที่ ๑๔ ตุลาคม ๑๖ เป็นเพียงก้าวสำคัญของการประชาธิปไตย สมมุติเป็นเช่นนั้นจริง หนี้แค้นของ ๖ ตุลาข่มถือว่าได้รับการชำระสะสาง ถือว่าเราได้ตอบแทนบุญคุณของวีรชน ๖ ตุลา

แต่ทว่า พคท. และขบวนการฝ่ายซ้ายกลับล่มสลายในเวลาไม่ถึง ๑๐ ปี หลัง ๖ ตุลา ด้วยสาเหตุสำคัญ คือ นักศึกษาฝ่ายซ้ายที่เข้าป่าพบความจริงว่า พคท. นำกลัวและอันตรายเสียยิ่งกว่ารัฐไทย หากมีอำนาจขึ้นมาอาจหมายถึง หายนะไปอีกแบบ ในระยะเดียวกัน รัฐและสังคมไทยกลับเปลี่ยนทัศนคติและ

นโยบายของคนต่อ “คอมมิวนิสต์” ตลอดสองสามทศวรรษในยุคสงครามเย็น คอมมิวนิสต์คือลัทธิอุบาทว์และผู้ก่อการร้าย จากต่างชาตินี่มุ่งหวังกลืนกินทำลายชาติไทยอย่างไม่มีเหตุผลราวกับปีศาจหรือโรคระบาด มิใช่อุดมการณ์หรือระบอบเศรษฐกิจการเมืองที่แน่นอนชัดเจนคือ ไม่ใช่คนไทย ไม่ใช่ผลผลิตที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเอง ขบวนการฝ่ายซ้ายช่วงปี ๒๕๑๖-๒๕๑๙ ทำทลายความเชื่อดังกล่าวอย่างแรง แม้จะมีคอมมิวนิสต์ไทยปฏิบัติการและถูกจับกุมลงโทษมาก่อนหน้านั้น รัฐก็ยังคงเชื่อหรือทำให้ผู้คนเชื่อว่าคนไทยเหล่านั้นเป็นเพียงสมุนของคอมมิวนิสต์ต่างชาติกลุ่มเล็ก ๆ แต่ขบวนการสังคมนิยมในเมืองหลัง ๑๔ ตุลา ๑๖ คือ คนในวิชาชีพต่าง ๆ และลูกหลานของชนชั้นกลางและผู้มีอันจะกินในสังคมไทยทั้งนั้น ยิ่งไปกว่านั้น กลับเป็นที่เปิดเผยต่อสาธารณชนเป็นครั้งแรก ๆ ว่า “คอมมิวนิสต์” ที่ถูกกวาดล้างในชนบทนั้น บ่อยครั้งคือชาวบ้านที่ตกเป็นเหยื่อของกลไกรัฐที่ใช้อำนาจอำมาตยาธิปไตย การล้อมปราบ ๖ ตุลาที่เป็นจุดจุดยอดหนึ่งของการใช้อำนาจในทางมิชอบเพื่อเหยี่ยงแหกวาดล้างคอมมิวนิสต์ แต่ในทางกลับกัน ๖ ตุลาเป็นจุดเริ่มต้นของการพังทลายของความเข้าใจต่อคอมมิวนิสต์ในแบบเดิม เพราะกลายเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า อันตรายที่รัฐกลัว คือ อุดมการณ์ความคิด รัฐเป็นผู้ผลักดันให้พวกเขากลายเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งหมายความว่าคอมมิวนิสต์ไม่ใช่โรคระบาดหรือปีศาจต่างชาติ พคท. ก็คงไม่ใช่ปีศาจต่างชาติ แต่เป็นเรื่องของลัทธิความคิดบวกกับผลของการใช้อำนาจในทางมิชอบของกลไกรัฐนั่นเอง “ปัญหาคอมมิวนิสต์” จึงเป็นเรื่องภายในของสังคมไทย ไม่ใช่คนไทยกับศัตรูที่มารุกรานอีกต่อไป แนวคิดและนโยบายต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ชุดใหม่จึงกำเนิดขึ้นมา ส่วนหนึ่ง

ของนโยบายนี้ คือ การสมานฉันท์กับ นักศึกษาฝ่ายซ้ายที่ถูกจับกุมและที่หลบหนีเข้าไปร่วมกับ พคท. รัฐบาลประกาศ อำนาจต้อนรับในขณะที่ป่าทยอยแตกทีละป่า นักศึกษาจึงทยอยกลับทีละคนทีละกลุ่มจนหมดป่าในเวลาต่อมา

แต่พวกเขากลับบ้านด้วยจิตใจสิ้นหวังสิ้นพลังยับเยิน เขาผละหนิงจากอำนาจรัฐไทยด้วยความมุ่งมั่นชำระแค้นให้เพื่อนที่ตายไป ด้วยความหวังสูงส่งและอุดมคติแรงกล้าเพื่อสร้างสังคมใหม่ เขากลับสู่อ้อมอกของอำนาจรัฐไทยอีกครั้งอย่างหมดหวัง หมดศรัทธา ไม่เหลืออุดมคติที่แรงกล้าชัดเจน ชีวิตทางการเมืองของพวกเขาถูกสยบราบคาบ แต่ละคนทุ่มเทชีวิตคนละหลาย ๆ ปี ในวัยที่มีพลังที่สุดเพื่อสิ่งทีเชื่อว่าเป็นภารกิจทางประวัติศาสตร์อันชอบธรรม สุดท้ายเป็นการสูญเสียเวลา โอกาส และพลังชีวิต เพื่อพบความว่างเปล่า ชีวิตไร้สาระลงจับปล้นแทบทุกคนพวกเขาเพียงใช้มาลาเรียกกลับบ้าน หลายคนมีบาดแผลทางกายและใจจากสงคราม ในวัยเพียง ๒๐ ปีเศษ ๆ พวกเขาพ่ายมาแล้วสองศึก ครั้งหนึ่งพวกเขาสูญเสียเพื่อน ๆ ในการล้อมปราบของรัฐในเมือง อีกครั้งเขาสูญเสียเพื่อน และสูญเสียหมดทั้งศรัทธาและพลังชีวิตของตนเองในป่าเขา อดีตนักศึกษาฝ่ายซ้ายหลายคนรู้สึกขะแยงตนเอง ไม่มีทางเลือก ละอาย หรือรู้สึกถึงชีวิตบัดซบของตนเอง ที่ต้องกลับมาขอความช่วยเหลือจากสิ่งที่ตนเพิ่งปฏิเสธไปไม่กี่ปีก่อนหน้านั้น เช่นนี้แล้วจะเหลือเกียรติภูมิอะไรให้ออกไปยึดคอดต่อสู้เพื่อสังคมหรือเพื่อใครอีก เช่นนี้เองคือภาวะที่เป็น “สิ่งชั่วร้ายทางประวัติศาสตร์” ของพวกเขาในระดับต่าง ๆ กัน

ผลกระทบต่อชีวิตจิตใจในท่านองคล้าย ๆ กัน แต่ในระดับที่รุนแรงน้อยกว่าก็เกิดกับนักศึกษาฝ่ายซ้ายที่ไม่ได้เข้าป่า พวกเขาทุ่มเทหนุนช่วยหวังจะสร้างสังคม

ใหม่เช่นกัน ลงท้ายกลับเป็นพยานการล่มสลายเป็นลำดับ แม้ในเวลาต่อมาหลายคนหันความสนใจไปหาแนวคิดและกิจกรรมทางสังคมในแบบอื่น ๆ อย่างไม่ยอมพ่ายแพ้ราบคาบ แต่คงไม่ต่างจากผู้ที่ยับเยินออกจากป่าในประการหนึ่ง นั่นคือ พวกเขาทั้งหมดไม่มีทางมองย้อนอดีตและ ๖ ตุลาในแบบเดียวกับที่เคยคิด และรู้สึกในระยะแรกที่เข้าร่วมสงครามปฏิวัติอีก

สำหรับอดีตฝ่ายซ้ายเหล่านี้ พวกเขายังคงคิดวิเคราะห์เข้าใจการเมืองในอดีตที่เขาผ่านมาได้อย่างมีเหตุผล แต่ในฐานะผู้พ่ายมาสองศึก ความสูญเสียอย่าง ๖ ตุลา และในการสู้รบในชนบท อาจยากที่จะทำให้ใจให้ยอมรับอย่างสมเหตุสมผลได้ หลายคนยังถือว่าผู้เสียชีวิตเป็นวีรชน หลายคนกลับลังเลแม้กระทั่งจะยอมรับเช่นนั้น เพราะเป็นความสูญเสียเพื่อความมุ่งหมายและอุดมการณ์ที่พวกเขาสรุปด้วยความขมขื่นว่า เหลวไหลเพื่อเจ้อหรืออันตรายเสียยิ่งกว่า เป็นความสูญเสียเพื่อความฝันว่างเปล่าขนาดใหญ่ เพื่ออะไรก็ไม่รู้ เป็นความสูญเสียที่ปราศจากความหมาย ปราศจากหลักการเหตุผลใด ๆ มาให้คุณค่า จริงอยู่ว่า ชีวิตของพวกเขาอุทิศให้การต่อสู้ทางการเมืองด้วยอุดมคติความใฝ่ฝันยิ่งใหญ่ (ไม่ว่าความฝันนั้นจะเป็นไปได้จริงหรือเป็นแค่ฝันกลางวัน) ดังนั้น จึงเป็นชีวิตที่มีเกียรติและศักดิ์ศรีควรยกย่อง แต่ความจริงข้อนี้ไม่สามารถทดแทนความจริงอีกข้อที่ว่า ถ้าหากพวกเขารอดชีวิตพ้นเข้าวันพุธอัปยศนั้นมาได้ พวกเขาสามารถมีโอกาสใหม่ ๆ ในชีวิตได้อีกมาก เหมือนกับที่ฝ่ายซ้ายผู้รอดชีวิตทั้งหลายได้รับเมื่อहनวันถึงถึงความสูญเสียที่เรียกกลับมาไม่ได้ บรรดาอดีตฝ่ายซ้ายทั้งหลายจึงยากจะปิดความรู้สึกว่าการมีชีวิตอยู่รอดมาได้ก็เป็นภาระ เป็นการเอาเปรียบเป็นโอกาสที่เพื่อนอีกหลายคนไม่ได้รับ

การมีชีวิตอยู่จึงกลับเป็นปัญหาศีลธรรมหนักอึ้งไปอีกแบบ

นอกจากนี้ ความหดหู่โหดในเช้าวันนั้นเป็นผลของความเป็นปฏิปักษ์รุนแรงที่ประจันหน้ากันนานหลายปี ในขณะที่ฝ่ายขวาปลุกระดมต่อต้านคอมมิวนิสต์จนกระทั่งนักศึกษาฝ่ายซ้ายแทบไม่เหลือความเป็นมนุษย์ ฝ่ายซ้ายก็ทำให้คู่ปฏิปักษ์เป็นแค่ตัวแทนชนชั้นที่เป็นศัตรูประชาชนเช่นกัน^{๓๔} แม้ว่าจะระดับและวิธีการทำลายความเป็นมนุษย์จะผิดกันมาก แม้ว่าในที่สุดฝ่ายซ้ายไม่เคยทำร้ายใครจริง ๆ นอกเหนือไปจากคำพูดและความคิด แต่คงปฏิเสธลำบากว่า ความคิดและคำพูดของฝ่ายซ้ายเองก็เป็นส่วนหนึ่งของการประจันหน้าทำลายความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน จนจบลงด้วยความโหดเหี้ยมเกินสามัญมนุษย์

ความแค้นเข้มข้นหลังเหตุการณ์ ๖ ตุลา ๑๙ ไม่เป็นพลังจะไปชำระกับใครที่ไหนอีกแล้ว หลายคนสมานแผลอดีตได้ด้วยการทำใจ หลายคนให้อภัยรัฐและผู้ปราบปรามเมื่อ ๖ ตุลาได้ หลายคนยังคงให้อภัยใครลำบากแม้จะไม่คิดก่อการล้างแค้นใด ๆ ก็ตาม หลายคนยังคงให้อภัยตัวเองไม่สำเร็จ ยังคงแบกความรับผิดชอบทางศีลธรรมเป็นภาระในชีวิตของตน

เมื่อคิดถึง ๖ ตุลา ๑๙ จึงมักจะเพ่งเล็งไปที่ชีวิตแต่ละรายที่ไม่น่าจะดับวูบหายไปเฉย ๆ จึงเหลือแต่ความเสียใจและสำนึกในส่วนที่ตนต้องรับผิดชอบ

อดีตที่ประวัติศาสตร์

ยอมรับไม่ลง

ความอึดถือเหลือของทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำเมื่อ ๖ ตุลา ๑๙ เกิดจากปัจจุบันย้อนกลับไปสร้างและเปลี่ยนความหมายแก่อดีต บรรดาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างเหตุการณ์วันนั้นจนถึงปัจจุบันขณะที่พยายามจดจำ ล้วนมีผล

กำหนดลักษณะความทรงจำของความทรงจำเป็นเรื่องของการเพ่งพินิจย้อนเวลาจากปัจจุบันสู่อดีต แต่ประวัติศาสตร์ที่เราเชื่อว่าเป็นเรื่องของอดีตที่แท้จริง กลับมีส่วนกำหนดว่าจะจำอะไรอย่างไรในปัจจุบันเช่นกัน

ในกรณี ๖ ตุลา ๑๙ ทั้งผู้ก่ออาชญากรรมและเหยื่อของการล้อมสังหารเป็นคนไทยด้วยกันทั้งสิ้น ประวัติศาสตร์ (ความรู้, เรื่อง) ๖ ตุลา จึงย่อมเป็นเรื่องของสงครามกลางเมือง หรือกล่าวให้ถูกต้องชัดเจนขึ้นคงเป็นเรื่องของอาชญากรรมที่รัฐกระทำต่อประชาชนของคนรัฐไทยและอาจรวมทั้งสาธารณชนผู้ห่วงใยความสามัคคีในชาติ อาจไม่มีความกล้าหาญพอจะเผชิญหน้ากับอดีตชนิดนี้ แต่นอกจากข้อนี้แล้ว ยังมีปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อความทรงจำ นั่นคือ ในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาทางประวัติศาสตร์ของไทยนั้น อาชญากรรมที่รัฐหรือผู้ปกครองร่วมกันข่มเหงรังแกประชาชนเป็นเรื่องเข้าใจลำบาก และเข้าใจไม่ค่อยได้กับอุดมการณ์ทางประวัติศาสตร์ชาติไทยตามที่พร่ำสอนถ่ายทอดกันมา

สาระสำคัญของประวัติศาสตร์แห่งชาติของไทยตามที่รู้จักกันดี เป็นมหาภาพยว่าด้วยความสามัคคีของชาวไทยภายใต้การนำของรัฐและผู้นำผู้มีบุญบารมี ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอุปถัมภ์คุ้มครองพสกนิกร เพื่อปกป้องรักษาหรือกอบกู้เอกราชของชาติ และเพื่อความรุ่งเรืองผาสุกก้าวไปข้างหน้าของทั้งชาติ เค้าโครงหลักของประวัติศาสตร์ไทยจึงมักเป็นเรื่องของสังคมไทยที่สงบสุขร่มเย็นและอิสระ แต่ต่อมาถูกคุกคามด้วยภัยต่างชาติดจนเกิดทุกขระทมระส่ำระสายแต่ชาติไทยโชคดีเสมอที่มีผู้ทรงบุญบารมีมานำพาชาติต่อสู้ภัยต่างชาติ และนำความผาสุกกลับมาสู่ชาติอีกครั้ง^{๒๒} รัฐจะต่อสู้ปราบปรามเฉพาะผู้ร้าย ผู้वादอ้างบุญบารมีก่อความสับสนวุ่นวาย หรือเป็น

ภัยจากต่างชาติ หากรัฐหรือผู้นำกระทำผิดเสียเอง ย่อมแสดงถึงความอาศัยอาเพศของผู้นำและบ้านเมือง จะต้องปรากฏผู้มีบุญคนอื่นเข้ามาจับปิดเป้าทุกข์ของราษฎรสำเร็จในที่สุด เพื่อฟื้นฟูรัฐอุปถัมภ์ ผู้ทรงเมตตากรุณา

แต่ประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยในรอบ ๒๐ ปีที่ผ่านมา ทั้งตุลา ๑๖ ตุลา ๑๙ และพฤษภา ๓๕ ล้วนผิดเพี้ยนไปจากเค้าโครงดังกล่าวทั้งสิ้น กล่าวคือ เป็นความขัดแย้งรุนแรงของคนในชาติ ต่างชาติไม่เกี่ยว ไม่มีเอกราชของชาติเป็นเดิมพัน เป็นเรื่องของรัฐทุโหด ไม่อุปถัมภ์ สังหารประชาชนของคนอย่างทารุณโหดร้าย เป็นเรื่องของผู้หน้าที่ไม่มีเมตตากรุณา ปราศจากหิริโอตตปปะ ที่สำคัญที่สุด ทั้งสามกรณีชี้ให้เห็นครั้งแล้วครั้งเล่าว่า สังคมไทยไม่สงบ ไม่สันติ ความรุนแรงและเหยียดเหยียดคนมนุษย์ขนานใหญ่เกิดขึ้นภายในสังคมไทยเองถึง ๓ ครั้งในรอบ ๒๐ ปี

ในแง่ที่ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องของความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า อาจกล่าวได้ว่า ตุลา ๑๖ และ พฤษภา ๓๕ เป็นชัยชนะที่ผลักดันประชาธิปไตยให้คืบหน้า ทั้งสองกรณีจัดอุปสรรคสำคัญของประชาธิปไตยออกไป จึงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นการพัฒนาไปข้างหน้า ไม่ว่าจะรัฐและประวัติศาสตร์ที่เป็นทางการจะยอมรับหรือเงิบเฉยก็ตาม แต่ในทัศนะนี้ ๖ ตุลา ๑๙ เป็นการพัฒนาอะไรที่ตรงไหน ? อะไรคือคุณูปการของ ๖ ตุลาต่อประชาธิปไตยไทย ? ๖ ตุลา ๑๙ เป็นการถอยหลัง เป็นการสูญเสียในแง่ต่าง ๆ กันของทุกฝ่ายทั้งสังคม^{๒๓}

ถ้าพฤษภาคม ๑๖ และพฤษภา ๓๕ ก็ลำบากเต็มทีที่จะได้รับการยอมรับจากประวัติศาสตร์ของทางการ เพราะหากยอมรับเชิดชูและเรียนรู้กัน ย่อมหมายถึงเรื่องราวอดีตประเภทใหม่ที่บอกว่า ประ-

ชาชนรวมตัวกันโค่นรัฐบาลได้เป็นสิ่งถูกต้องและนับเป็นประวัติศาสตร์แห่งชาติได้ แต่ในยุคที่ข่าวสารและประวัติศาสตร์มิได้ถูกผูกขาดบงการด้วยทางราชการอีกต่อไป ๑๔ ตุลา ๑๖ และพฤษภา ๓๕ จึงพอมิที่ทางสง่าผ่าเผยในประชาสังคมโดยไม่แยแสประวัติศาสตร์ทางการ

ทว่าที่ทางของ ๖ ตุลา ๑๙ ในประวัติศาสตร์ไทยอยู่ตรงไหน ? จะขอมใหม่ หากจะมีประวัติศาสตร์เหตุการณ์อัปยศที่บันทึกดอกย้ำความอัปยศของสังคมไทยเปิดเผยให้เห็นว่า เอกลักษณ์ไทยนั้นแท้ที่จริงเพื่อเจ้าเหล่าไหล จะขอมใหม่ หากจะมีประวัติศาสตร์ที่อาจจะชื่อสัตย์ต่อความจริงของสังคมไทยยิ่งกว่าประวัติศาสตร์ไทยหน้าใด ๆ ทั้งสิ้น

วัฒนธรรมของภูมิปัญญาทางประวัติศาสตร์ของทุกสังคม มีความสามารถจุดประกายลากอดีตที่ไม่ค่อยอยู่กับร่องรอย^{๒๔} ที่รัฐหรือวัฒนธรรมนั้นปรารถนาให้กลับมาเข้าร่องเข้ารอยด้วยการสร้างคำอธิบายหรือเลือกเน้นส่วนที่เข้ากันได้กับความคิดกระแสหลัก ของไทยก็เช่นกัน เช่น ลดความสำคัญของคณะราษฎรและการปฏิวัติ ๒๔๗๕ แล้วยกคุณูปการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยให้ผู้นำสมบูรณาญาสิทธิราชย์แทน เน้นการต่อสู้ลูกธนูของประชาชนเมื่อ ๑๔ ตุลา และพฤษภา ๓๕ ให้น้อยลงหน่อย ในขณะที่เน้นบทบาทปัจจัยสำคัญอื่น ๆ ในกรณีทั้งสองให้มากขึ้นหน่อย เพื่อให้ประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทยพอจะเข้าร่องรอยอดีต ๗๐๐ กว่าปีของไทยให้ได้มากที่สุด

๖ ตุลา ๑๙ ดูเหมือนจะเป็นอดีตที่ตัดเข้ารูปรอยลงร่องปล่องขึ้นกับใครไม่ได้ทั้งสิ้น ถ้าพฤษภาคม ๑๔ ตุลา ๑๖ และพฤษภา ๓๕ ก็คงสถิตอยู่ชายขอบของประวัติศาสตร์ไทยไปได้เรื่อย ๆ ดูเหมือน ๖ ตุลา ๑๙ มีแต่จะเปิดเผยด้านที่ประวัติศาสตร์ไทยต้องการปกปิด เปิดเผย

ลักษณะสังคมไทยที่เราโกหกตัวเองกัน มาตลอด อดีตชนิดนี้จึงอาจอยู่สุดปลาย ขอบของความทรงจำ อยู่สุดขอบปริ- มณฑลของอดีตที่สามารถกลายเป็นความ รู้ประวัติศาสตร์ หรือตกขอบปริมณฑล ดังกล่าวเข้าไปอยู่ในปริมณฑลถัดไปจาก ความทรงจำ นั่นคือปริมณฑลของอดีต ที่อิทธิพลเหลือ ไม่อยากจำไม่อยากเป็น ประวัติศาสตร์ หรือปริมณฑลของความ เจ็บต้องการหลงลืม ไม่อยากปล่อยให้ กลายเป็นประวัติศาสตร์

๖ ตุลาคม ๑๙ เป็นอดีตที่อยากจะ กลายเป็นประวัติศาสตร์ ในทางกลับกัน จึงเป็นอดีตที่เปิดเผยให้เห็นจิตจำกัดของ ประวัติศาสตร์แห่งชาติ และความล้ม เหลวของประวัติศาสตร์ชนิดนั้น

ส่วนสำคัญที่สุดที่ทำให้ ๖ ตุลาคม ๑๙ หลุดเข้าไปอยู่ในปริมณฑลของความเจ็บ หรืออิทธิพลเหลือ น่าจะได้แก่ความหฤ- โหดเช้าวันนั้น จนบัดนี้ การบรรยายที่ดี ที่สุดว่าเกิดอะไรขึ้นในวันนั้น คือไม่ต้องมี คำบรรยายเลย เพราะความหฤโหดหลาย กรณีไม่สามารถบรรยายออกมาเป็นคำได้ หรือไม่สามารถหาคำบรรยายที่เหมาะสม เพียงพอได้ ปราบฎการณ์ที่กลายเป็นคำ พุดไม่ได้ ย่อมคงเป็นอดีตอยู่ แต่ไม่ สามารถเป็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้ ความโหดเหี้ยมเช้าวันนั้นเป็นส่วนที่น่า อึดอัดระอึกระอ่วนที่สุด เพราะมิใช่ แต่เรื่องของความละอาย สำนึกผิด หรือ เสียใจ แต่ความโหดเหี้ยมปานนั้นทำร้าย ความเชื่อ ความมั่นใจ และศรัทธาที่มีใน ความเป็นไทยของคนจำนวนมากลงไป แถมยังอาจทำลายความเชื่อมั่นที่เราอาจมี ต่อมนุษย์อีกด้วย เพราะเราอาจคิดไม่ถึง ว่าจะพบเห็นมนุษย์ด้วยกันลงมือได้เช่น นั้น

การปะทะกันของ ความทรงจำต่างชนิด: กรณีอนุสาวรีย์วีรชน เดือนตุลา

ดังได้กล่าวแต่ต้นแล้วว่า แม้ ๖ ตุลาคม ๑๙ จะเป็นอดีตอิทธิพลเหลือหรือ อดีตที่ทั้งอยากจะจำและอยากจะไม่^{๑๑} แต่มิได้หมายความว่าไม่มีการพูดถึง เอ่ย ถึง ระบุถึง ๖ ตุลาคม ๑๙ ครบถ้วนข้าม ภาวะที่ลืมไม่ลงทำให้มีการเอ่ยถึงอยู่เป็น ประจำ ทว่าเอ่ยอย่างผ่านๆ เสียงๆ หรือ เอ่ยถึงอย่างไม่อยากเอ่ยถึง ยกเว้นสิ่ง- พิมพ์นักศึกษาเท่านั้นที่เฝ้าเตือนผู้คน ทุกๆ เดือนตุลาคมว่า มีอยู่สองตุลาคม ที่ควรจดจำ ๖ ตุลาคม ๑๙ ก็เหมือนประ- วัติศาสตร์บาดแผลในอีกหลายแห่งที่พบ ทางออกในรูปของวรรณกรรมและศิลปะ สะดวกกว่างานประวัติศาสตร์หรืองาน เขียนเชิงขงจริงขงทางสังคมศาสตร์ ความ ทรงจำต่อประวัติศาตร์บาดแผลมีวิธ การแสดงออกและต่อสู้กันในเวทีและรูป แบบที่เราคาดไม่ถึงอีกมาก ในที่นี้ขอ ยกตัวอย่างเพียงสองกรณี คือ ชื่อเรียก เหตุการณ์เหล่านั้น และอนุสาวรีย์วีรชน เดือนตุลา

การลุกฮือของประชาชนทั้ง ๓ ครั้ง ล้วนแล้วแต่มีชื่อเรียก ๑๔ ตุลาคม ๑๖ ได้ รับการขนานนามว่า “วันมหาวิปโยค” ตั้ง- แต่เย็นวันที่ ๑๕ เมื่อเหตุการณ์สงบลง และกลายเป็นชื่อติดปากผู้คนจำนวนไม่ น้อยในเวลาต่อมา แต่อันที่จริงชื่อดัง กล่าวถูกทำลายพร้อมเหตุผลชัดเจนโดย นักศึกษาบางกลุ่มว่า ทำไมจึงควรเรียกว่า “วันมหาปิติ” มากกว่า^{๑๒} ชื่อที่ตรงข้าม กันบ่งบอกจุดยืนทางการเมือง ทักษนะ มุมมอง และการตีความประวัติศาสตร์ที่ ต่างกัน ผลสุดท้ายชื่อที่มีผู้จดจำเรียก ขานมากที่สุดคือ “เหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๑๖” ซึ่งหลีกเลี่ยงการให้คุณค่าความ หมายทางใดทางหนึ่งออกไปหมด

การมองข้ามอดีต
โดยอ้างอนาคต
ของสังคมและชาติ
มาเป็นเหตุผล
ยังเป็นสิ่งสะท้อนว่า
วัฒนธรรมไทย
มักง่ายกับชีวิตของปัจเจกชน
เอาชาติและอนาคต
มาลดทอน
หรือลดคุณค่าของชีวิต
ให้หมดความสำคัญไป

เชิงอรรถ

๑ ระหว่างปี ๒๕๓๘-๒๕๓๙ ผู้เขียนทดลองเสนอความเห็นในส่วนต่าง ๆ ของบทความนี้ในที่หลายแห่ง ได้รับคำวิจารณ์และข้อเสนอมากมาย ที่ต้องขอขอบคุณเป็นพิเศษ ได้แก่ อ. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ อ. ไชยันต์ รัชชกุล อ. จามรี พิทักษ์วงศ์ Prof. Mary Steedly และ Prof. Hue Tam Ho Tai จาก Harvard University และโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาคณะผู้เขียนในวิชาสัมมนาเกี่ยวกับเหตุการณ์เดือนตุลา ทศวรรษ ๑๙๗๐ ในไทย ระหว่าง ม.ค.-พ.ค. ๒๕๓๙ อย่างไรก็ตาม ความเห็นในบทความนี้มีผู้กล่าวถึงเป็นระยะ ๆ เช่น ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ “รอยต่างกับความเจ็บ : ข้อสังเกต ว่าด้วยเหตุการณ์ ๖ ตุลา ๒๕๑๙” ใน สังขะทฤษฎี โดย สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ๒๕๒๙, น. ๑๕๑-๑๕๕ และในบทนำของ สมุดภาพเดือนตุลา ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๕, ๒๕๓๕.

๒ ปวย อิงภากรณ์ “ความรุนแรงกับรัฐประหาร ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙” ตีพิมพ์ในต่าง ๆ มากมายเช่น สมุดภาพเดือนตุลา (สำนักพิมพ์ทางไท) และ คำให้การของ ดร. ปวย อิงภากรณ์ กรณีเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม (พิมพ์ครั้งที่ ๓) โดยมูลนิธิโกลด์คิมทอง, ๒๕๑๗ เข้าใจว่าบทความภาษาไทยแปลมาจากต้นฉบับภาษาอังกฤษซึ่งท่านเขียนขึ้นระหว่างลี้ภัยในต่างประเทศ ฉบับภาษาอังกฤษโปรดดูใน Puey Ungpakorn: A Siamese For All Seasons, pp. 70-93.

๓ ความคิดเรื่องปริณิณของความจริงและความหลงลืม กับความรู้ประวัติศาสตร์ มาจาก Michel-Rolph Trouillot. Silencing the Past, Boston: Beacon Press, 1995.

๔ ความหมายของ Traumatic Past ในที่นี้ขยายความและดัดแปลงมาจากประวัติศาสตร์การล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจาก James Young, Texture of Memory, 1992.

๕ ดูเปรียบเทียบวิธีที่สังคมเยอรมันกับญี่ปุ่นจัดการกับอดีตที่เป็นบาดแผลโดย Ian Buruma. The Wage of Guilt, Penguin, 1994.

๖ Nachman Ben-Yehuda, The Masada Myth: Collective Memory and Myth Making, University of Wisconsin Press, 1995.

๗ Arif Dirlik, ‘Past Experience, If Not Forgotten, Is a Guide to the Future; or What is in a Text? The Politics of History in Chinese-Japanese Relations’ in H.D. Harootunian (ed.) Japan in the World, 1993, pp. 44-78.

๘ Tony Judt, ‘The Past is Another Country: Myth and Memory in Postwar Europe’ Daedalus 121 : 4 (1992), pp. 83-118.

๙ Thongchai Winichakul, Siam Mapped, University of Hawaii Press, 1994, pp. 141-149.

๑๐ ตัวอย่างจากกรณีอาร์เจนตินา รัฐบาลทหารสังหารและทำให้ผู้คนสาบสูญไปไม่ทราบจำนวน แต่ประมาณว่าเกินกว่า ๑๐,๐๐๐ คน ระหว่างปี ๑๙๗๖-๑๙๘๓ อาชญากรรมนี้เพิ่งได้รับการเปิดเผยและยืนยันต่อเมื่อระบอบทหารค่อย ๆ ลดอำนาจลงภายหลังแพ้สงครามหมู่เกาะฟอล์กแลนด์ในปี ๑๙๘๓ รัฐบาลพลเรือนเองกลับอึดอัดและเรียกร้องแต่ความสามัคคีในระยะแรก จนในที่สุดจึงมีการชำระสะสางอย่างเปิดเผย โดยกองทัพเองออกมายอมรับและให้ความร่วมมือเมื่อปี ๑๙๙๕ เป็นต้นมา หรือในกรณีเกาหลีใต้ซึ่งสามารถชำระคดีสังหารหมู่ที่เมืองกวางจูปี ๑๙๘๓ ต่อเมื่อรัฐบาลพลเรือนเริ่มมีความมั่นคงขึ้น ตัวอย่างมีอีกมากในทุกประเทศในยุโรปตะวันออก

๑๑ นับจากวันที่จอมพล ถนอม กิตติขจร กลับเข้ามาจนถึงระยะที่จัดรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร สำเร็จ

๑๒ ดูใน คติประวัติศาสตร์ : คติ ๖ ตุลา, เล่ม ๒, ๒๕๒๒, น. ๔๒๘-๔๒๙.

๑๓ คำให้การของ ส.ค.อ. อากาศ ชุมภูจักร ดูใน คติประวัติศาสตร์ : คติ ๖ ตุลา , เล่ม ๒ น. ๓๔๕-๓๔๖.

๑๔ ดู “จดหมายของพระสุรินทร์” ใน คติประวัติศาสตร์ : คติ ๖ ตุลา , เล่ม ๒ น. ๔๕๔-๔๖๐.

๑๕ ผู้เขียนเองตกเป็นเป้าข้อสงสัยเช่นกัน ดู สู่อินทก ก.ค. ๒๕๓๑, น. ๑-๓.

๑๖ รายการสัมภาษณ์นี้มีความสำคัญมาก คำตรวจแทบทุกนายที่ออกอากาศต่อมาเป็นพยานโจทก์ในคดี ๖ ตุลา แสดงว่าข้อมูลและพยานสำคัญของคดีมาจากยานเกราะวันนั้นเท่านั้นเอง

๑๗ คติประวัติศาสตร์ : คติ ๖ ตุลา เล่ม ๑, ๒๕๒๑, น.๘๒-๘๓.

๑๘ คำฟ้องฉบับสมบูรณ์ใน คติประวัติศาสตร์ : คติ ๖ ตุลา, เล่ม ๑, น. ๖๗-๗๕.

๑๙ คติประวัติศาสตร์ : คติ ๖ ตุลา , เล่ม ๑, น. ๔๑๕-๔๑๗.

๒๐ มติชน ๒๒ ก.ย. ๒๕๓๑.

๒๑ ดูหนังสือพิมพ์รายวันระหว่าง ๒๒-๒๗ ก.ย. ๒๕๒๑ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เน้นเรื่องนี้มาก ทั้งก่อนและหลังนิรโทษกรรม และสื่อมวลชนขานรับพอสมควร

๒๒ คำสัมภาษณ์ของนางจงกล ศรีกาญจนา ตีพิมพ์สมบูรณ์ใน หลักไท ๓๐ มิ.ย. ๒๕๓๑ น. ๒๖-๒๘.

๒๓ ดูหนังสือพิมพ์รายวันระหว่าง ๑๒-๒๒ ก.ค. ๒๕๓๑.

๒๔ คำปราศรัยของ พล.ต. จำลอง ศรีเมือง ณ ห้องสนามหลวง เมื่อ ๑๘ ก.ค. ๒๕๓๑ ตีพิมพ์สมบูรณ์ใน มติชน ๑๙ ก.ค. ๒๕๓๑

๒๕ ก่อนหน้ากรณี พล.ต. จำลอง ศรีเมือง ถูกกล่าวหา

มีการเอ่ยถึง ๖ ตุลา ๑๙ เป็นครั้งแรก ที่ชี้ให้เห็นการเปลี่ยนทัศนคติเรื่อยมา เช่นในปี ๒๕๒๔ พล.ต. สุกสย หัสติน เอียงอังบุญคุณที่ตนปกป้องมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เมื่อ ๖ ตุลา คนในคณะรัฐมนตรีขณะนั้นทนไม่ได้และนักศึกษายกมาประท้วง สุกสย (มติชน ๒๓-๒๗ มิ.ค. ๒๕๒๔) ในงานรำลึก ๖ ตุลา เมื่อปี ๒๕๒๖ ศ. นงเยาว์ ชัยเสรี อธิการบดีธรรมศาสตร์ในขณะนั้น ชี้ให้เห็นว่า ผู้คนเปลี่ยนความคิดไปมาก ผู้เสียชีวิตเมื่อ ๖ ตุลา เป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ (มติชน ๗ ค.ค. ๒๕๒๖) ในทางตรงข้าม ครั้งใด มีการเอ่ยถึง ๖ ตุลา ก็จะมีผู้ออกมาโจมตีว่า จมปลักอยู่กับอดีตอย่างไรประโยชน์ แทนที่จะลืมแล้วมองไปข้างหน้า เช่น คำวิจารณ์อย่างแรงโดย พล.อ. สิทธิ จิรโรจน์ (สยามโพสต์ ๑๖ ค.ค. ๒๕๒๕) ระหว่างเป็น รมต. มหาไทย

๒๖ มนัส สัตยารักษ์ “รำลึก ๖ ตุลา : วันวังเวง” มติชน สุดสัปดาห์, ๗-๑๓ ค.ค. ๒๕๓๗, น. ๗๙-๘๐.

๒๗ กรณีเผาบ้านนาทรายและกรณี “ถีบลงเขา เผลอถึงแดง” ในปี ๒๕๑๗-๒๕๑๘ ค.ค. ๒๕๓๗, น. ๗๙-๘๐.

๒๘ ดูบทความของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ให้ความเห็นเรื่องนี้อย่างชัดเจน ใน มติชน ๑๘ ก.ค. ๒๕๓๑.

๒๙ Thongchai, Siam Mapped , chap. 8.

๓๐ ความต่างระหว่าง ๖ ตุลา กับ ๑๔ ตุลา ในแง่ที่ ทำให้บางคนตระหนักดีว่า เมื่อเอ่ยถึงการพัฒนาครั้งสำคัญ ของประชาธิปไตยไทย จะรวม ๒๕๑๕, ๑๔ ตุลา ๑๖ และพฤษภา ๓๕ แต่อาจไม่รวม ๖ ตุลา ๑๙ เช่น บทความของธีรยุทธ บุญมี ในโอกาสครบรอบ ๒๐ ปี ๑๔ ตุลา ใน มติชน สุดสัปดาห์ ๒๕๓๖, กลุ่มนักศึกษาที่ต่อต้านสังคมนิยมมาแต่ไหนแต่ไรก็มักจะไม่ปฏิเสธคุณูปการของ ๑๔ ตุลา แต่เน้นแยก ๖ ตุลาออกไปต่างหาก ดูความขัดแย้งเกี่ยวกับงานรำลึกเดือนตุลาในรามคำแหง ในปี ๒๕๒๕ หรือสามารถพบแนวคิดนี้ได้ในปฏิญญาเสมอ ๆ

๓๑ เกี่ยวกับ ๖ ตุลา กับขีดจำกัดทางวิชาการ ดู ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ “รอยต่างกับความเจ็บ” ใน สังขะทฤษฎี ๒๕๒๙.

๓๒ วาณิช จรุงกิจอนันต์ โดยแสดงความรู้สึกนี้ไว้ชัดเจนตรงไปตรงมา ดู มติชน ๑๘ ก.ค. ๒๕๓๑

๓๓ ชื่อหนังสือจัดพิมพ์โดยองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไม่นานนักหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๑๖ คำนำณ สิทธิสมาน เป็นบรรณนิธิการ

๓๔ ลำดับเรื่องราวเกี่ยวกับอนุสาวรีย์วีรชนนี้มาจาก สายธารเดือนตุลา เอกสารของคณะกรรมการเพื่อการจัดสร้างอนุสรณ์สถานวีรชนเดือนตุลา, ๒๕๓๓, น. ๑๕-๑๗.

๓๕ สยามรัฐ ๒๖ มิ.ค., ๒๑ พ.ค. และ ๒๓ ก.ค. ๒๕๒๐.